

ESG PRINCIPLES - A DRIVER OF SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT AND BUSINESS TRANSFORMATION

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

COLLECTION OF SCIENTIFIC ARTICLES

 <https://timeedu.uz/>

 24.10.2025 y.

2-TO'PLAM
2-MAXSUS SON/2025

+998 95 651 90 00
journals@timeedu.uz

“ESG tamoyillari – hududlarni barqaror rivojlantirish va biznesni transformatsiyalash drayveri” mavzusida Xalqaro ilmiy-amaliy anjumani ilmiy maqolalar va tezislar to‘plami. -T.: TMII, 2025. – 752 bet.

Ushbu to‘plamda mamlakatimizda iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish, ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, iqlim o‘zgarishi oqibatlariga moslashish va ularni yumshatish, tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, ESG tamoyillari asosida hududlar va sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishini ta’minlash, hududlarda “yashil” iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlashning samarali iqtisodiy mexanizmlarini joriy qilish, yirik va o‘rta biznes korxonalari faoliyatini transformatsiyalash va raqobatbardoshligini oshirish, sanoat korxonalarida chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish, “yashil” texnologiyalar, sun’iy intellekt asosida atrof-muhitni muhofaza qilish, raqamli iqtisodiyot sharoitida mavjud sanoat ishlab chiqarishni raqamli transformatsiya qilish jarayonlarini jadallashtirish orqali ishlab chiqarish sanoatini “drayver” sohaga aylantirish istiqbollari hamda barqaror iqtisodiy o‘sishni ta’minlashning turli yo‘nalishlariga bag‘ishlangan ilmiy tadqiqot materiallari keltirilgan.

To‘plamda keltirilgan materiallarning mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va keltirilgan huquqiy-me’yoriy hujjatlarning haqqoniyligi, tanqidiy fikr-mulohazalar va takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

Сборник научных статей и тезисов Международной научно-практической конференции на тему «Принципы ESG – драйвер устойчивого развития регионов и трансформации бизнеса». – Т.: ТМII, 2025. – 752 с.

В сборнике представлены материалы научных исследований, посвященные устойчивому экономическому развитию нашей страны, диверсификации производства, адаптации к изменению климата и смягчению его последствий, повышению эффективности природопользования, обеспечению устойчивого развития регионов и промышленных предприятий на основе принципов ESG, внедрению эффективных экономических механизмов поддержки «зеленой» экономики в регионах, трансформации деятельности крупного и среднего бизнеса и повышению его конкурентоспособности, управлению отходами и развитию циклической экономики на промышленных предприятиях, охране окружающей среды на основе «зеленых» технологий, искусственному интеллекту, перспективам превращения обрабатывающей промышленности в «драйверную» отрасль за счет ускорения процессов цифровой трансформации действующего промышленного производства в условиях цифровой экономики, а также различным направлениям обеспечения устойчивого экономического роста.

Авторы сами несут ответственность за содержание представленных в сборнике материалов, достоверность содержащихся в нем статистических данных и представленных нормативно-правовых документов, а также за критические высказывания и предложения.

Tahrir hay’ati: i.f.n., dotsent Sh.K. Narbayev

i.f.n., professor I.S. Xotamov

i.f.d., professor Sh.I. Alibekov

i.f.d., professor V.P. Kuznetsov

i.f.f.d., dotsent N. Nosirova

i.f.f.d., dotsent D. Mamasoatov

assis. G. Axmedova

assis. A. Qudratxo‘jayev

Taqrizchilar: i.f.d., professor N.M. Maxmudov

i.f.d., professor A.A. Yadgarov

KIRISH SO‘ZI

ASSALOMU ALAYKUM, HURMATLI XALQARO ANJUMAN ISHTIROKCHILARI, AZIZ MEHMONLAR!

Sizlarni Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti hamda O‘zbekiston Ekologik Partiyasi Markaziy kengashi tomonidan tashkil etilayotgan mazkur Xalqaro ilmiy-amaliy anjumanda qutlashdan mamnunmiz!

Qadrli anjuman ishtirokchilari, bugun biz “ESG tamoyillari – hududlarni barqaror rivojlantirish va biznesni transformatsiyalash drayveri” mavzusida Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman o‘tkazmoqdamiz. Bugungi anjumanning asosiy maqsadi mamlakatimizda iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish, ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, iqlim o‘zgarishi oqibatlariga moslashish va ularni yumshatish, tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, ESG tamoyillari asosida hududlar va sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishini ta’minlash, hududlarda “yashil” iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlashning samarali iqtisodiy mexanizmlarini joriy qilish, yirik va o‘rta biznes korxonalari faoliyatini transformatsiyalash va raqobatbardoshligini oshirish, sanoat korxonalarida chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish, “yashil” texnologiyalar, sun’iy intellekt asosida atrof-muhitni muhofaza qilish masalalari bo‘yicha amalga oshirilayotgan ishlar, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llarini chiqur tahlil qilgan holda ilmiy amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan imzolangan qaror va farmonlar, Vazirlar Mahkamasi qarorlari, amalga oshirilayotgan islohotlar ushbu anjuman mavzusining naqadar dolzarbligini anglatadi. Yurtboshimiz tomonidan 2025-yilni “Atrof-muhitni asrash va “yashil” iqtisodiyot yili” deb nomlanishi hamda ushbu yo‘nalishda qabul qilingan Davlat dasturida belgilangan vazifalarning ijrosini ta’minlashda ma’lum ma’noda anjumanning ham o‘z hissasi bo‘ladi deb umid qilamiz.

Anjuman natijalaridan kutilayotgan ilmiy, ijtimoiy va iqtisodiy samaradorlik quyidagilarda o‘z ifodasini topadi:

Ilmiy samaradorlik – anjumandan kutilayotgan ilmiy-amaliy natija mamlakatimiz hududlarida barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta’minlash, sanoat korxonalarining atrof-muhitga bo‘lgan e’tiborini yanada kuchaytirish, biznes strategiyalarini takomillashtirish, shu bilan birga hududlar darajasida barqaror rivojlanishni amalga oshirish darajasini tahlil qilish, “atrof-muhit, jamiyat, boshqaruv” (ESG) tamoyillariga mos holda faoliyat ko‘rsatishlariga erishishning ustuvor yo‘nalishlarini tahliliy o‘rganish asosida olingan natijalarni umumlashtirib ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Ijtimoiy samaradorlik – muhokama qilinadigan masalalarning har birida ijtimoiy samara alohida o‘rin egallaydi. Chunki ESG-tamoyillarining asosiy xususiyati ham ijtimoiy sohaga yuqori darajada e’tibor qaratilishidadir. Shu jihatdan ijtimoiy samarani iqtisodiy jihatdan baholash, bu yo‘nalishda mavjud amaliyotlarni ilmiy tahlil qilishning konseptual yondashuvlarini ishlab chiqishga, hududlarda va biznes sohasida izchil islohotlarni amalga oshirish orqali jamiyatni rivojlantirish, aholining turmush darajasini yaxshilash, barqaror daromad manbalarini shakllantirish, tabiiy resurslar tejamkorligiga erishish asosida kelajak avlod uchun zahiralarini saqlab qolish, aholini ijtimoiy himoya qilish tizimini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Iqtisodiy samaradorlik - iqtisodiy faoliyatning faol ishtirokchilaridan biri ishlab chiqarish korxonalaridir, ular tomonidan mahsulot ishlab chiqarish jarayonida sezilarli darajada uglerod izi qoldiriladi. Shaffof va ekologik toza ma’lumotlarni taqdim etish atrof-

muhitni muhofaza qilish qonunchiligiga rioya qilish uchun zarurdir. Iqtisodiy samaradorlik jihatidan mavzu doirasida muhokama qilinadigan har bir masala katta ahamiyatga ega. Birinchidan, sohada qonunchilik bazasini mustahkamlash; ikkinchidan, korxonalarda ESG tamoyillarini joriy yetishning iqtisodiy samaradorligini baholash uslubiyotini ishlab chiqish; uchinchidan, hududlarning barqaror rivojlanishi uchun mavjud salohiyatini baholash va shu asosda sohalarni diversifikatsiya qilish imkoniyatining vujudga kelishi, to'rtinchidan, korxona va tarmoqlarni rivojlantirishda "yashil" investitsiyalarni jalb qilish hamda ulardan samarali foydalanishga keng yo'l ochiladi.

Albatta bunday o'zgarishlar, texnologik taraqqiyotga hamohang ravishda, qo'shimcha imkoniyatlarni ochishga va rivojlanishning yangi strategiyalarini ishlab chiqishga keng imkoniyatlar yaratmoqda.

Lekin shu bilan bir qatorda, iqtisodiyotni raqamlashtirish va bunday sharoitda biznesni rivojlantirish jarayonlarida, o'ziga xos muammolar va turli savollar ham yuzaga kelmoqda.

Bunday masalalarni o'rganib, uning yechimlarini topish uchun Toshkent menejment va iqtisodiyot institutining professor-o'qituvchilari tomonidan ham turli ilmiy tadqiqotlarni olib borish yo'lga qo'yilgan. Ularning tadqiqotlari natijalaridan - o'quv jarayonlarida, ta'lim sifatini oshirish maqsadlarida, keng foydalaniladi.

Bu o'z navbatida, institutda menejment, iqtisodiyot va axborot texnologiyalari sohalarida tayyorlanadigan malakali mutaxassislarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki amaliy ko'nikmalarini ham oshirishga hizmat qiladi.

Bundan tashqari, institutda innovatsion dasturlar va loyihalar orqali talabalarni yangi texnologiyalar bilan tanishtirish, ularda raqamli iqtisodiyot va global biznes muhitida raqobatbardosh bo'lish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi.

Xalqaro ilmiy-amaliy anjumanni o'tkazishda hamkorlik qilayotgan O'zbekiston Ekologik Partiyasi Markaziy kengashiga, anjumanda ishtirok etayotgan O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi, BMT ning UNDP loyihasi vakillariga, Federal davlat byudjeti oliy ta'lim muassasasi Kozma Minin nomidagi Nijniy Novgorod davlat pedagogika universiteti, Umumrossiya davlat adliya universitetining (VGUYU) Shimoliy-Kavkaz instituti (filiali), Umumrossiya davlat adliya universitetining (VGUYU) Rostov instituti (filiali), Kazpotrebsoyuz Karaganda universiteti, Kyungdong Universiteti (Koreya Respublikasi), tashkilot va korxonalarining mutaxassislari, xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlarga o'z minnatdorchiligimizni izhor qilamiz.

Bugun sizlarning e'tiboringizga taqdim etiladigan taqdimotlar va fikrlar - bizni zamonaviy iqtisodiyotning yangi talablariga mos keladigan biznes modellarni yaratishga ilhomlantiradi.

Biz bu jarayonda, o'z tajribamizni almashish va birgalikda muammolarni hal qilish uchun yangi g'oyalarni kashf etishni maqsad qilamiz.

Umid qilamanki, anjumanimiz samarali va foydali bo'ladi.

Har biringizning ishtirokingiz va hissangiz bu jarayonda juda muhim.

Keling, birgalikda yangiliklarga ochiq bo'lib, innovatsion yechimlarni izlaylik!

Bugungi anjuman ishiga va unda ishtirok etayotgan barcha ishtirokchilarning ilmiy-ijodiy faoliyatlariga ulkan muvaffaqiyatlar tilaymiz!

Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti rektori

X. Axmedov

MUNDARIJA / ОГЛАВЛЕНИЕ

I SHO‘BA. IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH, ISHLAB CHIQRISHNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH, IQLIM O‘ZGARISHI OQIBATLARIGA MOSLASHISH VA ULARNI YUMSHATISH, TABIIY RESURLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	11
HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH DASTURLARINI XALQARO STANDARTLAR TIZIMIGA MOSLASHTIRISH IMKONIYATLARI	
Abdulloyev A.J., N.K.Sharapova	11
АНАЛИЗ ГОТОВНОСТИ УНИВЕРСИТЕТОВ К ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ В ОБЛАСТИ УПРАВЛЕНИЯ УСТОЙЧИВЫМ ПРЕДПРИЯТИЕМ И РЕАЛИЗАЦИИ ESG-КОНЦЕПЦИИ	
Кузнецов В.П., Назарова Е.Н.	23
ЭКОНОМИКО-ПРАВОВОЙ КОНТРОЛЬ КАК МЕТОД ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ	
Алибеков Ш.И.	33
ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ТАРКИБИНИ БОЗОР КОНЪЮНКТУРАСИ ЎЗГАРИШИГА МОС ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ	
Чариев К.А., Абдулазизов Ш.А.	37
BARQAROR RIVOJLANISHDA YASHIL ENERGIYA TEXNOLOGIYALARINING AHAMIYATI	
Asamxodjayeva S.Sh.	48
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISH JARAYONIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARINI KENGAYTIRISH ISTIQBOLLARI	
Meyliqulov Sh.X.	56
МЕХАНИЗМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТЬЮ В КОМПАНИЯХ	
Киясов Б.Н.	60
РАЗРАБОТКА И ВНЕДРЕНИЕ СИСТЕМЫ КРІ ДЛЯ УПРАВЛЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬЮ СОТРУДНИКОВ НА ПРЕДПРИЯТИИ	
Ўқбар Айдын	66
TO‘QIMACHILIK KORXONALARIDA INNOVATSION XATARLARNI BOSHQARISH VA HUDUDIY “YASHIL” IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	
Rashidov J.X.	72
“QURILISH SOHASI FAOLIYATIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH”	
Alimov O.S.	82
O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINI MAKROIQTISODIY BARQAROR RIVOJLANTIRISH TANHILI	
Nazirova S.X.	89
ПОВЫШЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ПРОИЗВОДСТВА ОДЕЖДЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	
Ахмедова Г.А.	99
ОПТИМИЗАЦИЯ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ В НИЖЕГОРОДСКОЙ ОБЛАСТИ НА ПРИМЕРЕ КОМПАНИИ «ГРУППА ГАЗ»	
Лаврентьева Е.В., Пахомичева А.С.	107
БЕРЕЖЛИВОЕ ПРОИЗВОДСТВО КАК ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ	
Лаврентьева Е.В., Султанова Л.Л.	113
ТЕНДЕНЦИИ И ПРОБЛЕМЫ РОССИЙСКИХ РЕГИОНОВ ПО ВНЕДРЕНИЮ ESG – СТАНДАРТОВ	
Набоков В.И., Некрасов К.В.	121
ЎЗБЕКИСТОНДА КИРУВЧИ ТУРИЗМНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШДА АУТСОРСИНГ ХИЗМАТЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ ЗАРУРАТИ	
Рискулов Р.Б.	125
KORXONADA BREND EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY-USLUBIY JIHATLARI	
Sa’dulloyev H.I.	134

RAQAMLI IQTISODIYOTNING MAMLAKAT IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA’SIRI VA “RAQAMLI O‘ZBEKISTON – 2030” STRATEGIYASINI AMALGA OSHIRISHDAN KUTILAYOTGAN NATIJALAR TAHLILI	
Sharipova Sh.B.	140
O‘ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	
Sharipov I.B.	147
РАЦИОНАЛЬНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ТЕРРИТОРИИ ДЕХКАНСКИХ ХОЗЯЙСТВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ГЕОИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМ	
Ашуров А.Ф.	155
II SHO’BA. “YASHIL” TEXNOLOGIYALAR, SUN’IY INTELEKT VA ENG YAXSHI TEXNOLOGIYALAR (BAT) ASOSIDA ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISH	164
OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION MENEJMENTNI RIVOJLANTIRISH: RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI INTEGRATSIYA QILISH YO’LLARI	
Yuldashev I.B.	164
ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ МОДЕЛЬ «УНИВЕРСИТЕТ 4.0»: ПОДГОТОВКА КАДРОВ ДЛЯ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ НИЗКОУГЛЕРОДНОГО ПЕРЕХОДА	
Кузнецова С.Н., Цыбуцинина И.Е., Фролов Ю.С., Горев Н.А.	168
SUN’IY INTELEKT VA REAL VAQT TIZIMLARI ASOSIDA HUDUDIY AVTOMOBIL YO’LLARI MUHANDISLIK INSHOATLARINI LOYIHALASH JARAYONINI MODELLASHTIRISH	
Norinov M.U., Zikrayev A.A.	177
REAL VAQT TIZIMLARI VA SUN’IY INTELEKT ASOSIDA EKOLOGIK MONITORINGNI AVTOMATLASHTIRISHNING ILMIY-ASOSIY YO’NALISHLARI	
Ergashev O.M.	186
ИҚЛИМ ЎЗГАРИШЛАРИ ШАРОИТИДА АГРАР СОҲАНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШДА СУҒУРТА МЕХАНИЗМИНИНГ РОЛИ	
Вахобов А.Р.	195
ИНСОН ВА АТРОФ-МУҲИТ УЙҒУНЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ ЙЎЛЛАРИ.	
Йўлдошев Н.Қ.	202
SUN’IY INTELEKTDAN ATROF-MUHITNI MUHOFAZALASHDA FOYDALANISH	
Nasriddinov I.X., Tulyaganov E.J.	209
O‘ZBEKISTONDA KO‘ZI OJIZ SHAXSLARNING IQTISODIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK IMKONIYATLAR	
Isayev K.A., Qurbanov A.G’.	215
ЧОРВАЧИЛИК ХЎЖАЛИКЛАРИ ВА УЛАРГА ХИЗМАТ КЎРСАТУВЧИ СУБЪЕКТЛАР ЎРТАСИДА КООПЕРАЦИЯ МУНОСАБАТЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ АҲАМИЯТИ	
Худайбердиев Ў.Э.	221
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA TIZIMI RIVOJLANISHI SHAROITIDA BIZNESNI BOSHQARISH VA TASHKIL QILISH	
Kambarova Sh.M.	228
BARQAROR INVESTITSİYALAR VA ESG ME’ZONLARI: NAZARIY TAHLIL	
Maxmasobirova N.U.	235
“O‘ZBEKISTON SANOAT TARMOQLARIDA ESG TAMOIYLLARIGA ASOSLANGAN BOSHQARUV MECHANIZMLARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH”	
Rusatamov Z.X.	241
THE ROLE OF ESG PRINCIPLES IN ATTRACTING INSTITUTIONAL INVESTORS IN CORPORATE GOVERNANCE	
Sadikova M.A.	249
OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY DIVERSIFIKATSIYANING O‘RNI	
Daminova O.M.	254
КОНФУЦИАНСКИЕ ИДЕИ В КОРПОРАТИВНОМ УПРАВЛЕНИИ УЗБЕКИСТАНА	
Нарзуллаева Г.С., Сайфуллаева М.И., Носирова Н.Д.	262
YASHIL TEXNOLOGIYALAR VA SUN’IY INTELEKTNING SANOAT KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDAGI AHAMIYATI	
Yakubova U.A.	278

HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY–INSTITUTSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA BU YO‘NALISHDAGI DAVLAT SIYOSATI	
Qo‘chqorova M.U.	284
INKLYUZIV IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATI RIVOJLANISHINING XORIJIY TAJRIBALARI	
Qurbanov A.G‘.	291
GLOBAL BIZNESDA INNOVATSIYALAR VA ULARNING XUSUSIYATLARI	
Murtazaev O.O.	298
SANOAT KORXONALAR BARQAROR RIVOJLANISHINING NAZARIY-USLUBIY JIHATLARI	
Ismatulloeva M.F.	304
TRANSPORT XIZMATLARINI IQTISODIYOTDA TUTGAN O‘RNI VA VAZIFALARI	
Karimova Sh.U.	311
ФИНАНСОВОЕ ОЗДОРОВЛЕНИЕ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ АГРОБИЗНЕСА КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ И СОКРАЩЕНИЯ БЕДНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ	
Адиллов Ш.Ш.	315
III SHO‘BA. ESG TAMOIYILLARI ASOSIDA HUDUDLAR VA SANOAT KORXONALARINING BARQAROR RIVOJLANISHINI TA‘MINLASH YO‘NALISHLARI.....	325
“SANOAT-5.0” VA BARQARORLIK: ASOSIY TENDENSIYALAR VA MUAMMOLAR	
Xotamov I.S., Qudratxo‘jayev A.K.	325
ФИНАНСОВАЯ ГРАМОТНОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ КАК ДРАЙВЕР УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ	
Мырзалиева Г.А., Байкенжеева Д.Б.	334
QISHLOQ XO‘JALIGIDA RESURLARDAN OQILONA FOYDALANISH YO‘LLARI	
Asamxodjayeva Sh.Sh., Qodirov S.Q.	341
ESG TAMOIYILLARI HUDUDIY IQTISODIY SIYOSATDA: BARQAROR RIVOJLANISHNING YANGI PARADIGMASI	
Zaynutdinov I.S.	348
ESG TAMOIYILLARI ASOSIDA SANOAT CHIQINDILARINI QAYTA ISHLASHNING BARQAROR RIVOJLANISHGA TA‘SIRI	
Yusupov U.M.	353
AGLOMERATSIYALARNING “YASHIL” IQTISODIYOT RIVOJLANISHIGA TA‘SIRI	
Mardonov Sh.	362
O‘ZBEKISTON UZUMCHILIK KORXONALARINING EKSPORT SAMARADORLIGIGA EKO-MARKETING TA‘SIRINI TAHLIL QILISHDA SUN‘IY INTELLEKT VA MASHINAVIY O‘RGANISHGA ASOSLANGAN YANGI EKONOMETRIYA YONDASHUVI	
Usmonova Diyora Mahmud qizi	367
O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA SANOATNI TUTGAN O‘RNI.....	379
Matchanova Ma‘rifat Ikramovna.....	379
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISH JARAYONIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARINI KENGAYTIRISH ISTIQBOLLARI	
Meyliqulov Sh.X.	384
AVTOMOBILSOZLIKDA MAHALLIYLASHTIRISHNI RIVOJLANTIRISHDA IKKINCHI DARAJALI YETKAZIB BERUVCHILARNING O‘RNI VA ULARNI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI	
Qobilov R.Sh.	388
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МОДЕЛЕЙ ЭФФЕКТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМИ РЕСУРСАМИ В КОМПАНИЯХ	
Аділ Ф.С.	392
ВНЕДРЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МОДЕЛЕЙ И МЕТОДОВ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ В КОМПАНИЯХ	
Жолдасова А.Б.	397
ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ РАЗРЕШЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫХ КОНФЛИКТОВ	
Кемпірәлі Е.Қ.	404
РЕИНЖИНИРИНГ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ: ШАГИ К ИХ АВТОМАТИЗАЦИИ	
Пернебаев Е.Б.	409
ВНЕДРЕНИЕ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫМИ ИЗМЕНЕНИЯМИ НА ПРЕДПРИЯТИИ	

Рахатова Ж.Н.	414
HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY-INSTITUTSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA BU YO'NALISHDAGI DAVLAT SIYOSATI	
Musulmonova Sh., Hikmatov M.	422
SANOAT KORXONALARIDA ESG TAMOYILLARINI JORIY ETISHNING MILLIY VA XORIJIY TAJRIBASI	
Toxirov J.M.	426
GREEN CAR: QISHLOQ XO'JALIGIDA NAZORATNI YENGILLASHTIRUVCHI AQLLI ROBOT	
Qurbonov Sh.B.	434
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK SANOAT ZONALARI FAOLIYATINING TAHLILI	
Baxromov A.B.	437
XALQARO AUDIT STANDARTLARIGA MUVOFIQ AUDITORLIK TEKSHIRUVLARINI YTKAZISH MASALALARI	
Ahmadjonov A.K.	443
ЎЗБЕКИСТОНДА ДАВЛАТ ИШТИРОКИДАГИ КОРХОНАЛАРНИ ESG-ТРАНСФОРМАЦИЯ ҚИЛИШ: ИНСТИТУЦИОНАЛ АСОСЛАР, ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАР ИНТЕГРАЦИЯСИ ВА РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	
Ashurov Z.A.	448
IV SHO'BA. KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI TRANSFORMATSIYALASH VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	459
KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI EKSPORT FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	
Mamasoatov D.R.	459
РЕСТРУКТУРИЗАЦИЯ В СФЕРЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЗАНЯТОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: АНАЛИЗ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА РЫНОК ТРУДА	
Abduraimova N.P.	464
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA BIZNES JARAYONLARINI BOSHQARISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI	
Suyunov Y.B.	479
АРАБСКАЯ РЕСПУБЛИКА ЕГИПЕТ НА ПУТИ К УСТОЙЧИВОМУ ЭКОНОМИЧЕСКОМУ РОСТУ	
Ziyadullaeva L.C.	487
THE IMPACT OF THE CHINA-KYRGYZSTAN-UZBEKISTAN RAILWAY ON UZBEKISTAN'S ECONOMIC DEVELOPMENT: MECHANISMS, EFFECTS, AND POLICY RESPONSES	
Ye Maoqing.	492
XORIJIY INNAVATSION INVESTITSIYALARNI JALB ETISH DOLZARBLIGI	
Tulyaganov E.J., Ubaydullayeva G.E.	502
QURG'OQCHIL MINTAQALARDA KICHIK AGROBIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	
Qulliyev O.A.	507
BANKLARNING MOLIVAVIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA KAPITAL VA AKTIVLAR RENTABELLIGINING AHAMIYATI	
Alimjanova D.S.	516
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИЯМИ В БИЗНЕС-СФЕРЕ	
Raxymjanova A.A.	519
MAMLAKATIMIZDA EKSPORT JARAYONLARINI BARQARORLASHTIRISH OMILLARI	
Abdvaliyev Sh.X.	524
SANOAT KORXONALARIDA HR MENEJMENT TIZIMINI JORIY ETISH VA XODIMLARNI BOSHQARUV HOLATI TAHLILI	
Toshtemirov S.G'.	534
INSON RESURSLARINI BOSHQARISHDA MOTIVATSIYA TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	
Abdufattoxova H.	539
AVTOMATLASHTIRILGAN BUYUMLARNI SARALOVCHI ROBOTLAR	
G'ulomov X.A.	545

APPLICATION OF ESG PRINCIPLES AS A WAY TO INCREASE COMPETITIVENESS IN THE MANAGEMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES	
Kurbanov U.A., Kurbanova Sh.Y., Alimova D.T.	548
ЦИФРОВИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА РЫНОК ТРУДА.	
Фарходова Ш.Ш.	554
СОВРЕМЕННЫЕ НОВЕЙШИЕ ТЕХНОЛОГИИ В ЭКОНОМИКЕ И БИЗНЕСЕ: РОЛЬ В СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ РК	
Агабекова Ш.Н., Бокушева С., Байкенжеева Д.Б.	557
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ В РЕГИОНАХ КАЗАХСТАНА: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ	
Жартай Ж.М., Саттыбаева Д.М., Рахимова А.Н., Никкель Л.Д.	565
O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH: MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR	
Vahangurov O.O.	571
O‘ZBEKISTONNING YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISH YO‘LLARI VA USTUVORLIKLARI	
Luqmanov B.M.	577
KAPITAL TANQISLIGI SHAROITIDA MOLIVAVIY RESURLARNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH	
Arziyev S.	585
V SHO‘BA. ESG STANDARTLARIGA MOS KELADIGAN INVESTITSIYA LOYIHALARINI QO‘LLAB-QUVVATLASH, DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK VA XALQARO MOLIVA INSTITUTLARI	590
SANOAT KLASTERLARI – SANOAT SALOHİYATINI OSHIRISHNING STRATEGİK YO‘NALISHI SIFATIDA	
Sobirov A.A.	590
АНАЛИЗ ВА СИНТЕЗ МЕТОДЛАРИНИНГ ЭВОЛЮЦИЯСИ	
Дусмуратов Р.Д., Носирова Н.Ж.	597
ESG-ФАКТОРЫ В ПРИНЯТИИ ИНВЕСТИЦИОННЫХ РЕШЕНИЙ: ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ	
Ким Л.Н., Елтаев Н.К.	606
КЛЮЧЕВЫЕ АСПЕКТЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ «ЗЕЛЁНОЙ» ЭКОНОМИКИ НА ПРИМЕРЕ НИЖЕГОРОДСКОЙ ОБЛАСТИ	
Ремизова И.В.	614
TIJORAT BANKLARIDA DAVLAT MAQSADLI DASTURLARINI MOLIVALASHNING ILG‘OR XORIY TAJRIBALARI	
Shodiyev Sh.S.	620
ВЛИЯНИЕ ЗЕЛЁНЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА ИНВЕСТИЦИОННУЮ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ АКЦИОНЕРНЫХ ОБЩЕСТВ	
Усманова Ю.	623
YASHIL ENERGETIKA SOHASIDA INVESTITSIYALARNING ROLI	
Primov S.F.	632
ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ РЕСУРСОВ В РАМКАХ ЗЕЛЕННЫХ РАБОЧИХ МЕСТ	
Хувайдуллаева И.Х.	638
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INVESTITSIYALARNI JALB QILISH	
Primov S.F.	642
ТИЖОРAT БАНКЛАРИНИНГ ФАОЛИЯТИДА УЧРАЙДИГАН РИСКЛАР ВА УЛАРНИ БАРТАРАФ ЭТИШ ЙЎЛЛАРИ	
Хусанбоев А.Ғ.	647
ВЛИЯНИЕ ПРИНЦИПОВ ESG НА РЕЗУЛЬТАТЫ ПЕРВИЧНОГО ПУБЛИЧНОГО РАЗМЕЩЕНИЯ АКЦИЙ: КОМПЛЕКСНЫЙ АНАЛИЗ	
Сайдуллаев Ш.	653
РАНВАР КАДРЛАРИНИНГ БОШҚАРУВ КОМПЕТЕНСИЯЛАРИНИ РИВОJЛАНТИРИШДА RAQAMLI TECHNOLOGIYALARNING O‘RNI	
Olimov S.A.	660
MILLIY IQTISODIYOTDA KICHİK TADBIRKORLIKNING O‘RNI VA AHAMIYATI	
Kurbanova Sh.Y., Yusupov A.A.	667
ВЛИЯНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ТРАНСФОРМАЦИЮ БИЗНЕС-МОДЕЛЕЙ И ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ	

Koptaeva G.II., Bekebaeva M.O.	672
HUDUDLAR TASHQI IQTISODIY STRATEGIYALARINI SHAKLLANTIRISHNING XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI	
Toshboyev M.M.	680
QISHLOQ XO‘JALIGIDA KLASSTERLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA‘MINLASHDA DAVLAT SUBSIDİYALARINING AHAMIYATI	
Yuldasheva D.K.	689
O‘ZBEKISTONDA JISMONIY TARBIYA VA SPORTNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY-IJTIMOIIY AHAMIYATI	
Mamatov M.N.	699
RAQAMLI-ELEKTRON PULLAR VA KRIPTOVALYUTALAR FARQLARI	
Matchanov T.M., Matchanova M.I.	703
AXBOROT TIZIMLARI XUSUSIYATLARI	
Norinov M.U., Abdulxamid A.I., Oripov O.I., Madaminov F.R.	709
CHIQUINDILARNI QAYTA ISHLASH SANOATI VA ATROF-MUHITGA SALBIY TA‘SIRINI KAMAYTIRISH YO‘LLARI	
Tursunqulov Sh.R.	715
O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA ISHLAB CHIQUARISHNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH VA IQLIM O‘ZGARISHI OQIBATLARIGA MOSLASHISH MEXANIZMLARI	
Abduraxmanova Z.T., Rustamova M.M.	722
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI SANOATDA EKOLOGIK SAMARADORLIKNI OSHIRISH	
Hasanov H.X.	727
SHADOW ECONOMY EXPOSED: THE HIDDEN FORCES SHAPING ECONOMY.	
Arziev Sh.R.	735
TIJORAT BANKLARIDA INNOVATSION MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH MEXANIZMLARI	
Axmedova D.B.	741

13. What is sustainable investing & why is it important? (2025). IMD Blog. Available at: <https://www.imd.org/blog/sustainability/sustainable-investing/> (Accessed: 1 October 2025).

14. <https://uksif.org/learn/what-is-sustainable-investing/>

“O‘ZBEKISTON SANOAT TARMOQLARIDA ESG TAMOYILLARIGA ASOSLANGAN BOSHQARUV MEXANIZMLARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH”

Rusatamov Zafar Xudaykulovich

O‘zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti katta o‘qituvchisi

Orcid: 0009-0001-6251-8257

Annotatsiya. Ushbu tezisda O‘zbekiston sanoat tarmoqlarida ESG (Environmental, Social, Governance) tamoyillarini joriy etish orqali boshqaruv mexanizmlarining iqtisodiy samaradorligini oshirish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda ESG yondashuvi asosida korxonalarning ekologik xavfsizligi, ijtimoiy mas’uliyati va korporativ boshqaruv tizimini takomillashtirish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, ESG tamoyillarini joriy etishning iqtisodiy afzalliklari - resurslardan oqilona foydalanish, chiqindilarni kamaytirish, energiya tejankor texnologiyalarni joriy etish va ijtimoiy loyihalar orqali brend ishonchini mustahkamlash misolida ko‘rsatib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: ESG tamoyillari, sanoat tarmoqlari, boshqaruv mexanizmlari, iqtisodiy samaradorlik, barqaror rivojlanish, ekologik menejment, ijtimoiy mas’uliyat, korporativ boshqaruv, “yashil” iqtisodiyot, raqobatbardoshlik.

Аннотация. В данных тезисах рассматриваются вопросы повышения экономической эффективности механизмов управления посредством внедрения принципов ESG (экологических, социальных и корпоративного управления) в отраслях промышленности Узбекистана. В исследовании проанализированы возможности повышения производственной эффективности на основе подхода ESG путем совершенствования экологической безопасности, социальной ответственности и системы корпоративного управления предприятий. Также продемонстрированы экономические преимущества внедрения принципов ESG - рациональное использование ресурсов, сокращение отходов, внедрение энергоэффективных технологий и укрепление доверия к бренду через социальные проекты.

Ключевые слова: принципы ESG, отрасли промышленности, механизмы управления, экономическая эффективность, устойчивое развитие, экологический менеджмент, социальная ответственность, корпоративное управление, "зеленая" экономика, конкурентоспособность.

Abstract. These theses address issues of improving the economic efficiency of management mechanisms through the introduction of ESG (environmental, social and corporate governance) principles in the industries of Uzbekistan. The study analyzed the possibilities of increasing production efficiency based on the ESG approach by improving environmental safety, social responsibility and the corporate governance system of enterprises. The economic benefits of implementing ESG principles are also demonstrated - efficient use of resources, waste reduction, implementation of energy-efficient technologies and strengthening brand credibility through social projects.

Keywords: *ESG principles, industries, management mechanisms, economic efficiency, sustainable development, environmental management, social responsibility, corporate governance, "green" economy, competitiveness.*

Kirish

So‘nggi yillarda global iqtisodiyotda barqaror rivojlanish konsepsiyasi markaziy o‘ringa chiqib, korxonalarning ekologik, ijtimoiy va boshqaruv jihatlarini uyg‘unlashtirish zarurati ortib bormoqda. ESG (Environmental, Social, Governance) tamoyillari aynan shu uch yo‘nalishda korxona faoliyatining samaradorligini ta‘minlashga qaratilgan bo‘lib, u nafaqat atrof-muhitni muhofaza qilish, balki ijtimoiy mas‘uliyat va shaffof boshqaruv tizimini mustahkamlashga xizmat qiladi.

O‘zbekiston sanoat tarmoqlari jadal modernizatsiya bosqichida bo‘lib, xalqaro standartlarga mos boshqaruv mexanizmlarini joriy etish muhim ahamiyat kasb etmoqda. ESG tamoyillarini tatbiq etish orqali korxonalar resurslardan oqilona foydalanish, energiya samaradorligini oshirish, chiqindilarni kamaytirish va korporativ barqarorlikni ta‘minlash imkoniga ega bo‘ladi. Shu sababli ESG boshqaruv yondashuvlarini iqtisodiy samaradorlik nuqtai nazaridan baholash O‘zbekiston sanoatining raqobatbardoshligini oshirishda dolzarb masalalardan biridir.

Dunyo miqyosida barqaror rivojlanishni ta‘minlash, ekologik xavfsizlikni kuchaytirish hamda ijtimoiy mas‘uliyatli boshqaruv tizimlarini yaratish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu jarayonda ESG (Environmental, Social, Governance) tamoyillari korporativ boshqaruvning asosiy strategik yo‘nalishlaridan biriga aylandi. ESG konsepsiyasi xalqaro moliyaviy institutlar, jumladan Jahon banki (World Bank), Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD), Xalqaro moliya korporatsiyasi (IFC), Yevropa Ittifoqining “Green Deal” dasturi, hamda “BMTning barqaror rivojlanish maqsadlari (SDGs)”da keng tarzda qo‘llanilmoqda.

Jahon banki (World Bank, 2023) ESG tamoyillarini joriy etish orqali korxonalarda energiya tejamkorlik va resurslardan oqilona foydalanish natijasida iqtisodiy samaradorlik 20-30 %gacha oshishini ta‘kidlaydi. Bankning “Sustainable Industry Transformation” hisobotida sanoat tarmoqlarida ESG ko‘rsatkichlari ishlab chiqarish jarayonini optimallashtirish, chiqindilarni kamaytirish va investitsion jozibadorlikni kuchaytirishda muhim o‘rin tutishi qayd etilgan. OECD (2022) tomonidan tayyorlangan “Green Industrial Growth and Governance” hisobotida sanoat tarmoqlarida boshqaruv tizimlarini ekologik yondashuvlar bilan uyg‘unlashtirish korxona foydasini uzoq muddatda oshirishi, xodimlar motivatsiyasini kuchaytirishi va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashi

ta'kidlangan.¹⁰¹ Shu bilan birga, OECD ESG indikatorlari yordamida davlat siyosatining samaradorligini baholashda yangi metodologiyalarni joriy etishni tavsiya qiladi. IFC (2021) esa o'zining "ESG Standards in Emerging Markets" nashrida rivojlanayotgan mamlakatlarda ESG boshqaruv mexanizmlarini joriy etish investorlar uchun xavf va imkoniyatlarni balanslashda muhim vosita ekanligini ko'rsatadi.

IFC tavsiyalariga ko'ra, korxonalar ESG siyosatini korporativ strategiyaga integratsiya qilgan taqdirda, ularning kapital qiymati va investor ishonchi sezilarli darajada ortadi¹⁰². Yevropa Ittifoqining "Green Deal" strategiyasi (EU, 2020) esa ESG tamoyillarini iqtisodiyotning barcha tarmoqlariga joriy etishni rag'batlantiradi. Mazkur dastur doirasida ishlab chiqarish korxonalari uchun "yashil moliya", uglerod neytralligi va chiqindisiz texnologiyalar asosida ishlash majburiyati belgilangan. Bu tajriba keyinchalik jahon miqyosida ESG siyosatining asosiy namunalaridan biriga aylandi¹⁰³. Shuningdek, xalqaro amaliyotda ISO 14001: 2015 standarti atrof-muhitni muhofaza qilish va ekologik menejment tizimini samarali yo'lga qo'yish uchun asosiy mezon sifatida qabul qilingan. GRI (Global Reporting Initiative) standartlari esa korxonalarning ESG hisobotlarini tayyorlashda xalqaro mezon vazifasini bajaradi. MDH davlatlari tajribasiga murojaat qiladigan bo'lsak, Rossiya, Qozog'iston va Ozarbayjonda ESG siyosati so'nggi yillarda faol joriy etilmoqda. Rossiya Federatsiyasida 2022- yilda qabul qilingan "Ekologik javobgar biznes" dasturi ESG hisobotini majburiy tarzda joriy etdi. Qozog'istonda esa "Green Kazakhstan 2050" strategiyasi doirasida sanoat korxonalari uchun ESG indeksi bo'yicha baholash tizimi ishlab chiqilgan¹⁰⁴.

O'zbekistonda ESG tamoyillarini amaliyotga tatbiq etish jarayoni endigina shakllanmoqda. 2019- yilda tasdiqlangan "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi (2019–2030)" ESG asoslarini milliy siyosatga kiritish uchun muhim poydevor bo'ldi.¹⁰⁵ Hozirgi kunda "O'zbekiston Respublikasi Sanoat va Tog'-kon vazirligi", "Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi vazirligi" hamda O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi ESGga oid normativ bazani shakllantirish ustida ish olib bormoqda. Mahalliy tadqiqotlarda (Karimov, 2023; Xodjayeva, 2024) ESG tamoyillarini joriy etishning asosiy to'siqlari sifatida korxonalarda ekologik menejment tizimining sust rivojlanganligi, ma'lumotlar bazasining yetarli emasligi va moliyaviy rag'bat mexanizmlarining cheklanganligi

¹⁰¹ OECD, Green Industrial Growth and Corporate Governance, p. 41.

¹⁰² IFC, ESG Standards in Emerging Markets, p. 37.

¹⁰³ European Commission, The European Green Deal, p. 5.

¹⁰⁴ UNEP, Sustainability and ESG Implementation in Industrial Sectors, p.

¹⁰⁵ Vazirlar Mahkamasi, Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi, p. 2.

qayd etilgan. Shu bilan birga, ilmiy manbalarda ESG iqtisodiy samaradorligini baholashning yagona uslubiy yondashuvi mavjud emasligi ham ta'kidlangan.¹⁰⁶¹⁰⁷

Shunday qilib, mavjud adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, xalqaro miqyosda ESG tamoyillarini iqtisodiyot tarmoqlariga joriy etish bo'yicha keng tajriba to'plangan bo'lsa-da, O'zbekiston sanoat korxonalarida bu yondashuvning iqtisodiy samaradorligini baholash, milliy sharoitga mos boshqaruv modeli va indikator tizimini ishlab chiqish bo'yicha izlanishlar hali yetarli darajada rivojlanmagan. Shu bois ushbu tadqiqotning ilmiy ahamiyati - ESG tamoyillarining O'zbekiston sanoat tarmoqlaridagi amaliy qo'llanishini iqtisodiy nuqtai nazardan chuqur o'rganish va baholash metodikasini ishlab chiqishdan iboratdir.

Mazkur tadqiqotda O'zbekiston sanoat tarmoqlarida ESG (Environmental, Social, Governance) tamoyillariga asoslangan boshqaruv mexanizmlarining iqtisodiy samaradorligini baholash uchun kompleks yondashuv qo'llanildi. Tadqiqotning asosiy maqsadi - ESG yondashuvining korxonalar faoliyati samaradorligiga ta'sirini aniqlash, mavjud boshqaruv tizimini tahlil qilish va uni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iboratdir.

Tadqiqot obyekti sifatida O'zbekistonning yetakchi sanoat tarmoqlari - energetika, kimyo, to'qimachilik, oziq-ovqat va qurilish materiallari ishlab chiqarish sohasidagi 15 ta yirik va o'rta korxona tanlandi.

Tadqiqot predmeti esa ushbu korxonalarda ESG tamoyillarining joriy etilishi va ularning iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlariga ta'sirini o'rganishdan iborat.

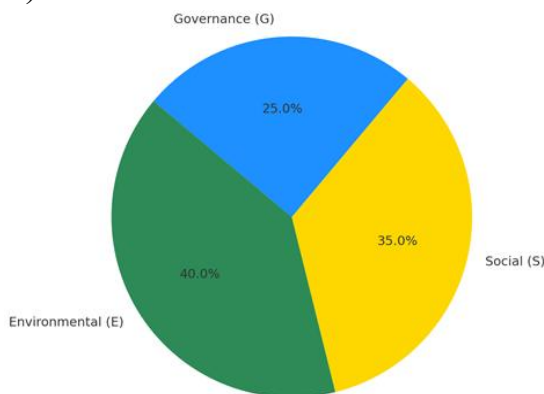
Tadqiqot davomida ESG tamoyillarining iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini baholashda kompleks ilmiy yondashuv qo'llanildi. Iqtisodiy-statistik tahlil usuli yordamida sanoat korxonalarining ishlab chiqarish hajmi, foyda, tannarx va energiya sarfi bo'yicha mavjud ma'lumotlar o'rganilib, ESG tamoyillarini joriy etgan va etmagan korxonalar o'rtasidagi farqlar aniqlangan. Bu yondashuv ESG siyosati natijasida ishlab chiqarish samaradorligi va resurslardan foydalanish darajasidagi o'zgarishlarni raqamli asosda tahlil qilish imkonini beradi.

Tadqiqotda taqqoslama (komparativ) tahlil usuli ham qo'llanildi, u orqali ESG tamoyillarini amaliyotga joriy etgan korxonalar natijalari an'anaviy boshqaruv tizimida ishlovchi korxonalar bilan solishtirildi. Bunday yondashuv ESG siyosatining iqtisodiy samaradorlikka bevosita ta'sirini aniqlashga yordam beradi. Shuningdek, SWOT-tahlil usulidan foydalanilib, korxonalarda ESG tizimini joriy etishdagi kuchli va zaif jihatlar, mavjud imkoniyatlar hamda xavf omillari baholandi. Bu usul orqali ESG siyosatini milliy sanoat sharoitiga moslashtirish uchun zarur bo'lgan ichki va tashqi omillar aniqlanadi. Ekspert baholash usuli asosida iqtisodiyot sohasidagi mutaxassislar, sanoat korxonalari rahbarlari va ekologiya

¹⁰⁶ Karimov, O'zbekiston sanoatida barqaror boshqaruv..., 45–53 betlar.

¹⁰⁷ Xodjayeva, ESG siyosatini joriy etishda..., 12-bet.

bo'yicha mas'ul xodimlar o'rtasida so'rovnomalar o'tkazildi. Ularning fikrlari ESG tamoyillarining iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini subyektiv tajriba asosida baholash imkonini berdi. Bundan tashqari, regressiya tahlili yordamida ESG ko'rsatkichlari (E – ekologik, S – ijtimoiy, G – boshqaruv) bilan korxonaning rentabellik, foyda marjasi va ishlab chiqarish hajmi o'rtasidagi bog'liqlik aniqlanib, matematik model shakllantirildi(1-diagramma).

1-diagramma. ESG tamoyillarining iqtisodiy samaradorlikni baholashdagi ulushi

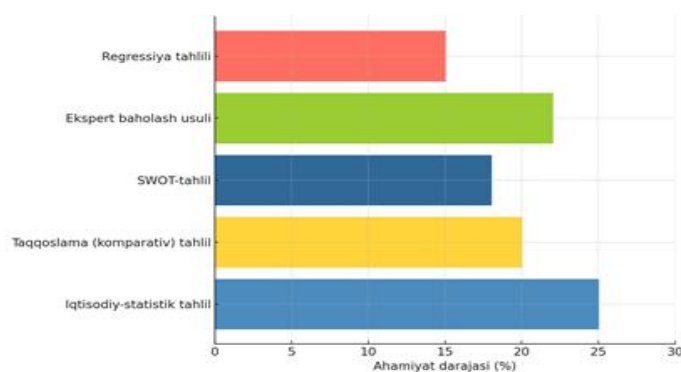
Ushbu model ESG integratsiyasi darajasi bilan iqtisodiy natijalar o'rtasidagi statistik korrelyatsiyani o'lchash imkonini beradi. Yuqoridagi usullar uyg'un ravishda qo'llanilib, ESG tamoyillarini joriy etishning nafaqat ekologik yoki ijtimoiy, balki iqtisodiy samaradorlikni oshirishdagi o'rni aniqlandi. Tadqiqot metodologiyasi O'zbekiston sanoat tarmoqlarida barqaror boshqaruv tizimini shakllantirish uchun amaliy asos yaratishga xizmat qiladi. ESG tamoyillarining iqtisodiy samaradorligini baholash uchun quyidagi yondashuvdan foydalanildi:

E (Environmental) – energiya sarfini kamaytirish, chiqindilarni qayta ishlash, suv resurslaridan foydalanish samaradorligi;

S (Social) – xodimlar uchun yaratilgan sharoit, ijtimoiy loyihalar, gender tenglik, sog'lom mehnat muhitini ta'minlash;

G (Governance) – boshqaruv shaffofligi, hisobot berish tizimi, korrupsiyaga qarshi siyosat.

Mazkur indikatorlar asosida har bir korxona uchun ESG-integratsiya indeksi hisoblab chiqildi. Keyinchalik ushbu indeks korxonaning ishlab chiqarish tannarxi, foyda va investitsion jozibadorligi bilan solishtirilib, iqtisodiy samaradorlik darajasi aniqlanadi. Yuqoridagi yondashuvlar asosida ESG tamoyillarini joriy etishning iqtisodiy natijalarini tahlil qilish imkonini beruvchi tizimli baholash modeli ishlab chiqildi. Ushbu model O'zbekiston sanoat korxonalarining barqaror rivojlanish strategiyasini shakllantirish, resurslardan oqilona foydalanish va investitsion jozibadorlikni oshirishda amaliy ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot davomida O'zbekistonning yirik sanoat korxonalari faoliyatida ESG tamoyillarini joriy etishning iqtisodiy samaradorligi tahlil qilindi (2-diagramma).

2-diagramma. Tadqiqotda qo‘llanilgan ilmiy usullar va ularning ahamiyati

Buning uchun 2019–2024- yillar oralig‘idagi ishlab chiqarish hajmi, energiya sarfi, chiqindilar miqdori va foyda ko‘rsatkichlari asos qilib olindi. Tahlil shuni ko‘rsatdiki, ESG tamoyillarini amalda qo‘llagan korxonalarda ishlab chiqarish tannarxi pasaygan, foyda hajmi oshgan va energiya tejamkorlik ko‘rsatkichlari yaxshilangan. Quyidagi jadvalda ayrim korxonalar misolida o‘zgarishlar ko‘rsatilgan (1-jadval):

1-jadval

Ayrim korxonalarda ESG joriy etilishi etilishi

Ko‘rsatkichlar	ESG joriy etilmagan korxonalar	ESG joriy etilgan korxonalar	O‘zgarish (%)
Energiya sarfi (kVt/soat)	100%	82%	–18%
Chiqindilar miqdori (yiliga tonna)	100%	76%	–24%
Ishlab chiqarish tannarxi	100%	91%	–9%
Foyda hajmi	100%	115%	+15%
Ishchi-xodimlar qoniqish darajasi	100%	135%	+35%

Yuqoridagi tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, ESG boshqaruv mexanizmlarini joriy etish ishlab chiqarish samaradorligini oshirish bilan bir qatorda, ijtimoiy va ekologik barqarorlikni ham ta‘minlaydi. Ayniqsa, energiya sarfini kamaytirish, chiqindilarni qayta ishlash va ekologik xavfsiz texnologiyalarni qo‘llash iqtisodiy samaradorlikka bevosita ta‘sir ko‘rsatmoqda.

Ekspert baholash natijalariga ko‘ra, ESG tamoyillarini to‘liq joriy etgan korxonalarda investitsiya jozibadorligi 20–25 %ga oshgan. Buning sababi, xalqaro moliya institutlari va xorijiy investorlar tomonidan ESG reytingi yuqori bo‘lgan kompaniyalarga ustuvorlik berilishi bilan izohlanadi. Tadqiqotda ishlab chiqilgan ESG-integratsiya indeksi yordamida har bir korxona uchun umumiy baho shakllantirildi. Indeks 0 dan 1 gacha bo‘lgan oraliqda hisoblanadi, bu yerda 1 - eng yuqori ESG darajasi, 0 - ESG siyosati mavjud emasligini bildiradi. O‘rganilgan 15 ta korxona ichida o‘rtacha indeks quyidagicha shakllandi: Energetika tarmog‘ida - 0.76 Kimyo sanoatida - 0.69, To‘qimachilik sanoatida - 0.7, Oziq-ovqat sanoatida -

0.74 hisoblanadi. Umuman olganda, ESG integratsiyasi ishlab chiqarish samaradorligini 10–18 %ga, foyda marjasini esa 8–12 %ga oshirganini ko'rsatdi.

Natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, ESG tamoyillarini samarali joriy etgan korxonalar nafaqat ekologik xavflarni kamaytirgan, balki o'zining uzoq muddatli barqaror rivojlanish salohiyatini ham mustahkamlashga muvaffaq bo'lgan. Bu yondashuv O'zbekiston sanoat tarmoqlarining raqobatbardoshligini oshirishda muhim strategik yo'nalish sifatida qaralmoqda.

O'zbekiston sanoat tarmoqlarida ESG (Environmental, Social, Governance) tamoyillarini joriy etish bo'yicha o'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bu yondashuv nafaqat ekologik va ijtimoiy jihatdan, balki iqtisodiy samaradorlikni oshirish nuqtai nazaridan ham muhim ahamiyatga ega¹⁰⁸. ESG siyosatini korporativ boshqaruvga integratsiya qilish orqali korxonalar energiya resurslarini tejash, ishlab chiqarish tannarxini kamaytirish, chiqindilarni qayta ishlash va mehnat unumdorligini oshirishga erishmoqda.

Tahlil natijalariga ko'ra, ESG tamoyillarini joriy etgan korxonalarda foyda marjasi o'rtacha 10–15 foizga oshgan, energiya sarfi 15–20 foizga kamaygan, chiqindilar hajmi esa 25 foizgacha qisqargan. Shu bilan birga, bunday korxonalarda xodimlar qoniqish darajasi va ijtimoiy ishonchning ortishi kuzatilgan. Bu holat ESGning uzoq muddatli barqaror rivojlanish strategiyasi sifatidagi ustunligini isbotlaydi. O'zbekiston sanoat tarmoqlarida ESG boshqaruv mexanizmlarini keng joriy etish milliy iqtisodiyot uchun quyidagi afzalliklarni ta'minlaydi:

- korxonalarning investitsion jozibadorligi oshadi va xalqaro kapital bozorlariga chiqish imkoniyatlari kengayadi;
- resurslardan oqilona foydalanish natijasida ishlab chiqarish samaradorligi ortadi;
- ekologik xavf omillari kamayadi va chiqindisiz texnologiyalar rivojlanadi;
- ijtimoiy mas'uliyat va shaffof boshqaruv tamoyillari kuchayadi;
- milliy ESG reyting tizimi joriy etilishi orqali xalqaro miqyosda O'zbekiston sanoatining ishonchliligi oshadi.

Mazkur tadqiqot asosida quyidagi takliflar ilgari suriladi:

1. Normativ-huquqiy asosni takomillashtirish: ESG tamoyillarini milliy me'yoriy-huquqiy hujjatlarga integratsiya qilish, korxonalarning ekologik va ijtimoiy hisobotini yuritishni majburiy qilish zarur;

2. Milliy ESG reyting tizimini yaratish: korxonalarning ekologik, ijtimoiy va boshqaruv ko'rsatkichlari bo'yicha baholash tizimini ishlab chiqish orqali investitsion ishonchni kuchaytirish lozim;

3. Soliq va moliyaviy rag'batlar mexanizmini joriy etish: ESG tamoyillariga amal qiluvchi korxonalarga soliq imtiyozlari, "yashil kreditlar" va grantlar taqdim

¹⁰⁸ World Bank, ESG Integration in Emerging Economies, p. 24.

etish, xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni kengaytirish maqsadga muvofiqdir;

4. Korporativ boshqaruvni modernizatsiya qilish: korxonalarda ESG bo'yicha ichki komissiyalar tashkil etish, hisobot berish tizimini raqamlashtirish va shaffoflikni oshirish zarur;

5. Inson kapitaliga sarmoya kiritish: sanoat tarmoqlarida ESG bo'yicha mutaxassislarni tayyorlash, malaka oshirish dasturlarini yo'lga qo'yish, "Green management" bo'yicha o'quv modullarini joriy etish kerak;

6. Axborot tizimlarini rivojlantirish: ESG indikatorlarini monitoring qilish uchun yagona raqamli platforma yaratish, bu orqali barcha korxonalar faoliyatining barqarorlik darajasini kuzatib borish imkonini berish lozim.

Yuqoridagi takliflarni amalga oshirish O'zbekiston sanoat tarmoqlarining xalqaro barqaror rivojlanish me'zonlariga moslashuvini tezlashtiradi, ekologik xavfsizlikni kuchaytiradi va milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Shunday qilib, ESG tamoyillarini keng joriy etish mamlakatimiz sanoati uchun nafaqat zamonaviy boshqaruv modeli, balki uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlovchi strategik yo'nalish sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. World Bank. (2023). ESG Integration in Emerging Economies: Industrial Perspective. Washington, D.C.: World Bank Publications. – p. 24.

2. OECD. (2022). Green Industrial Growth and Corporate Governance. Paris: OECD Publishing. – p. 41.

3. IFC (International Finance Corporation). (2021). ESG Standards in Emerging Markets. Washington, D.C.: World Bank Group. – p. 37.

4. European Commission. (2020). The European Green Deal. Brussels: European Union. – p. 5.

5. ISO 14001:2015. Environmental Management Systems – Requirements with Guidance for Use. Geneva: International Organization for Standardization. – p. 18.

6. Global Reporting Initiative (GRI). (2021). Sustainability Reporting Standards. Amsterdam: GRI Secretariat. – p. 9.

7. Xodjayeva, ESG siyosatini joriy etishda..., p. 12.

8. United Nations Environment Programme (UNEP). (2023). Sustainability and ESG Implementation in Industrial Sectors. Nairobi: UNEP Press. – p. 33.

9. OECD. (2024). AI for Sustainable Governance and Monitoring. Paris: OECD Publishing. – p. 27.

10. Karimov, B. (2023). O'zbekiston sanoatida barqaror boshqaruv va ESG tamoyillarining ahamiyati. Toshkent: Iqtisodiyot va innovatsion rivojlanish jurnali, №2, 45-53-betlar.

11. Xodjayeve, N. (2024). ESG siyosatini joriy etishda O‘zbekiston korxonalarining imkoniyat va muammolari. Toshkent: Iqtisodiy tadqiqotlar markazi nashriyoti. –12-bet.

12. Qozog‘iston Respublikasi Ekologiya vazirligi. (2023). Green Kazakhstan 2050 Strategiyasi. Ostona. –6-bet.

13. Rossiya Federatsiyasi Iqtisodiy rivojlanish vazirligi. (2022). Ekologik javobgar biznes dasturi. Moskva. –19-bet.

14. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2019). “Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi (2019–2030)” to‘g‘risidagi qaror. Toshkent. – p. 2.

15. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. (2024). Sanoat tarmoqlarida barqaror rivojlanish indikatorlari bo‘yicha hisobot. Toshkent. – p. 17.

THE ROLE OF ESG PRINCIPLES IN ATTRACTING INSTITUTIONAL INVESTORS IN CORPORATE GOVERNANCE

Sadikova Muslima Alisher qizi

senior teacher in “Innovative management” department

Tashkent State University of Economics

Orcid: 0000-0003-2133-1012

Abstract. *Institutional investors – such as pension funds, insurance companies, and investment funds – play a crucial role in promoting transparency, accountability, and efficiency in corporate governance. In Uzbekistan, their growing presence since 2017 has significantly influenced how companies are managed and monitored. This paper explores how institutional investors contribute to improving governance standards, increasing shareholder activism, and attracting foreign investment. It also evaluates the challenges they face, including limited market infrastructure and regulatory gaps. The findings suggest that institutional investors are becoming one of the main drivers of corporate reform in Uzbekistan, but further development of the legal and financial system is essential to maximize their impact.*

Key words: *Institutional investors, corporate governance, Uzbekistan, capital market, pension funds, shareholder rights, transparency, reform.*

Аннотация. *Институциональные инвесторы, такие как пенсионные фонды, страховые компании и инвестиционные фонды, играют решающую роль в обеспечении прозрачности, подотчетности и эффективности корпоративного управления. В Узбекистане их растущее присутствие с 2017 года существенно повлияло на то, как осуществляется управление компаниями и их мониторинг. В этой статье рассматривается вклад институциональных инвесторов в совершенствование стандартов управления, повышение активности акционеров и привлечение иностранных инвестиций. В нем также дается оценка проблем, с которыми они сталкиваются, включая ограниченную рыночную инфраструктуру и пробелы в законодательстве. Полученные данные свидетельствуют о том, что институциональные инвесторы становятся одной из основных движущих сил корпоративной реформы в Узбекистане, но для максимального*

Ingliz tili muharriri: Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi
Musahhih: Vaxabova Marfua Mirkamalovna
Sahifalovchi va dizayner: Zoirov Sardor Ziyodin o'g'li

2- TOPLAM

2- MAXSUS SON /2025

© Materiallar ko'chirib bosilganda, **“Management and Economics Scientific Research Journal”** jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pulli asosda chop etiladi.

El. pochta: journals@timeedu.uz

Tel.: +998 95 651 90 00

“Management and Economics Scientific Research Journal” jurnali 19.09.2024-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 404368-son reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. Litsenziya raqami:

C-5669639

PNFL: 308906510

Manzilimiz: Toshkent shahar Yakkasaroy tumani
Shota Rustaveli ko'chasi, 114